Bohdan Chudoba - mezi vírou, dějinami a politikou

Téma: Slabý hlas demokracie

Adéla Němečková, Církevní gymnázium Plzeň, kvinta

Česká společnost již mnohokrát v historii hledala způsob, jak vykládat své vlastní dějiny. Několikrát byla minulost zneužita nebo převrácena k obrazu nějaké osoby či ideologie. Do našeho pohledu na ni ale vždy promítneme i pohled osobní, a tedy vnímání dějin je závislé na osobě, která je vnímá. Tuto myšlenku o subjektivním výkladu historie nám přinesl historik, publicista a politik Bohdan Chudoba. Autor velmi originální, ovšem kontroverzní a radikální. Některé jeho kritické postřehy jsou velmi přesné, ale vše, co se vymyká jeho názorovému přesvědčení, neguje a až jedovatě útočí. Je velmi přemýšlivý, ovšem netolerantní a antiprotestantsky zaměřený katolík.

O tom, že jsou texty Bohdana Chudoby nesmírně náročné, jsem se přesvědčila ihned na začátku čtení a mnohokrát mě napadlo, zda by nebylo rozumnější přenechat jeho život a dílo někomu povolanějšímu a znalejšímu, než jsem já. Přemohla mě ale touha pochopit myšlenky tohoto autora, i přesto, že nejsou jednoduché, jsou kontroverzní a se značnou částí jeho názorů se neztotožňuji. Chtěla jsem ho přes jeho texty „vyslechnout" a snažila jsem se zjistit proč zastává ty či ony hodnoty a názory. V neposlední řadě se domnívám, že i on nám má co předat. A tak by se dalo říct, že jsem si během psaní práce hledala k této komplikované osobě cestu. Netroufnu si říct, že jsem jeho esejím plně porozuměla, ale jistou cestu jsem si k němu určitě našla.

Bohdan Chudoba se narodil 21. listopadu 1909 v Brně, jako syn uznávaného anglisty a překladatele anglické literatury, Františka Chudoby[1], který „*byl člověkem moderního racia a typickým prvorepublikovým demokratem, který ctil Masaryka a státní zřízení svobodného Československa a měl celkem lhostejný vztah k otázkám víry.*"[2] Jeho matka Marie je zato silně věřící a se svým synem má vřelý vztah. Ten může mít za důsledek, že se z Bohdana již brzy stává horlivý katolík.

Ještě během svého studia na Klasickém gymnáziu v Brně začíná Bohdan Chudoba s prvními publikacemi. Již v roce 1926 píše texty do katolicky orientovaného čtrnáctideníku

[1] František Chudoba se zasloužil o propagaci české literatury ve Velké Británii a je zakladatelem oboru anglistiky na univerzitě v Brně. Také je profesorem na Karlově univerzitě a jeho nejvýznamnějším dílem je dvoudílná Kniha o Shakespearovi.

[2] DRÁPALA, Milan. *Na ztracené vartě Západu*. 2000, str. 416

Rozmach.[3] Objektem jeho zájmu je sport. Sám se věnuje rugby, lehké atletice a baseballu a píše i sportovní příručky, ovšem i v tomto tématu, které prvoplánově nesouvisí s jeho pozdější tvorbou, přináší své celoživotní přesvědčení o křesťanském ideálu, který Chudoba spatřuje ve středověku. Ani v takto mladém věku se nebojí vyhranit se a jít proti dobovým názorům. Jedním z příkladů je text z *Rozmachu* z 1. února 1926, *Sport vzkříšení Antiky?,* kde tvrdí, že: „*Řecká atletika měla aspoň malé pozadí patriotismu. Města vítala s velkou slávou své občany-vítěze olympijských her. Ale i to zmizelo, když se sport dostal do Říma a stal se hrami gladiátorů. Nadešel neodvratně konec. O kolektivismu nebylo ani potuchy, duch byl ponížen a sport zanikl v surovostech. Pak přišla velká úloha církve. Ona dala zápasům ráz kolektivní, ráz národnostní, náboženský. Jí připadl úkol povznést sport ze surovostí. Provedla to pomalu, ale dokonale. Rolland, Richard Lví Srdce a Plichta z Žirotína byli tehdy světovými championy.“*[4]

Po maturitě začíná studovat historii na Masarykově univerzitě a aktivně se zapojuje do činnosti spolku katolických akademiků Moravan.[5] V roce 1932 získává doktorát a o rok později obhajuje další disertační práce, tentokrát v Madridu. Jazykově je velmi vybavený a studijně tak kromě Španělska navštěvuje Oxford, Vídeň, Paříž, Řím a Neapol. V roce 1933 nastupuje Bohdan Chudoba jako redaktor katolického časopisu Akord. Udrží se zde ale pouze rok. Některé zdroje uvádějí, že se na tom podílí jeho otec, jiné připisují jeho odchod konfliktům mezi Chudobou a ostatními členy o charakter Akordu.

Od září roku 1938 vyučuje dějepis na gymnáziu v Brně, po pěti letech je však pro německé úřady nevyhovující a nastupuje do Prahy na matriční úřad ministerstva vnitra jako archivář, kde působí až do konce války. Je zapojený do odboje spojeného s Vatikánem, a i během doby protektorátu se snaží publikovat. Jeho obsáhlá monografie *Španělé na Bílé hoře* má vyjít již v roce 1939, nejen že je však zakázána, německý dozorčí úřad nechává zničit již hotovou knihu. V této době se také začíná věnovat svému svéráznému pohledu na české dějiny v knize *Jindy a nyní*. Tato kniha však vychází až v roce 1946. Během války se mu daří vydat jen dvě publikace. *O dějinách a pokroku* a *Liberalismus v české výchově*. V první zmiňované nám Bohdan Chudoba formuluje své pojetí dějin, a kromě toho že odmítá dějiny jako automatický pokrok lidstva, přináší poprvé myšlenku, že historie jako objektivní věda vůbec

[3] Rozmach je katolický čtrnáctideník vycházející v letech 1923-1927, který zakládá český lékař, básník a publicista Jaroslav Durych. Durych se stává také vůdčí osobností dalšího katolicky orientovaného časopisu Akord, fungujícího v letech 1928-1948, kde na jeho místo v roce 1933 nastupuje právě Bohdan Chudoba.
[4] CHUDOBA, Bohdan. *Sport vzkříšení antiky?*. Rozmach. 1926, roč. IV, č. 1. str. 26
[5] Hlavním cílem spolku bylo pečovat o duchovní život studentů a hájit zájmy svých členů.

není možná. A na této tezi nejenže postaví knihu *Jindy a nyní*, ale bude to jedna ze základních a hlavních myšlenek jeho pozdější tvorby. Chudoba se stává *„historikem-nehistorikem.“*[6]

Doba třetí republiky je pro Chudobu velmi plodná, politicky i publicisticky. Přestože je zapřisáhlý antikomunista, nechává se zaměstnat jako komisař na ministerstvu informací, které řídí komunista Václav Kopecký. Zde zůstává ale pouze krátkou dobu. Vstupuje do řad Československé strany lidové, kde patří k radikálnímu křídlu strany.[7] Odmítá kompromisy s komunisty, ale zároveň se ostře vymezuje i proti liberalismu a kapitalismu. Diskuzi s těmi, kteří kapitalismus naprosto neodmítají, Chudoba nepřipouští. *„Aby skutečný křesťan smýšlel jinak, je vyloučeno. Jen reakcionář, který křesťanství užívá jako roušky pro své sobectví, může postupovat opačně.“*[8] Je velmi aktivní v psaní politických komentářů. V deníku *Národní obroda* je jedním z nejvýraznějších publicistů, od srpna 1945 je aktivním přispěvatelem do lidoveckého týdeníku *Obzory*, řízeného dr. Ivo Ducháčkem a Pavlem Tigridem, kde se stává členem redakčního kruhu. Je vášnivým řečníkem, který se na politických schůzích nebojí debatovat. Ve svých projevech ostře napadá SSSR, marxistickou ideologii, socialistické hospodářství, otevřeně označuje KSČ za totalitní stranu a již v roce 1945, kdy je Stalin považován za osvoboditele, ho veřejně kritizuje.[9] Je výmluvný a charismatický. Jeho slova často míří k mladým lidem, které nabádá, aby se neodvraceli od víry a Boha. Chudoba také přináší své pohledy na uspořádání společnosti a řešení sociálních, hospodářských a vzdělávacích problémů. Ať už ve svých článcích nebo v publikacích (*Majetek, práce a sociální úlohy*, *O novou českou školu*, *Co je to křesťanská politika?*, *Humanismus a společnost*). Například hospodářství chce postavit na malých a rodinných podnicích a argumentuje, že: *„Představíme-li si hospodářský život jako moře a podniky jako lodi, lze křesťanský názor zobrazit podobenstvím ‚Každému jeho vlastní loď, třebas malou‘; soukromo-kapitalistický názor by tu mohl být vystižen několika většími loděmi, do nichž by majitelé menších lodí musili přistoupit a jejichž vedení by se ujali ti, kdo by se nejdříve prodrali tlačenicí; a socialistický nebo komunistický názor by mohl být zpodobněn velkou lodí, do které by musili všichni přestoupit a které by velel kapitán buď zvolený všemi nebo nějakou skupinou, vyznávající určitou plavební nauku.“*[10]

[6] PUTNA, Martin C. *Bohdan Chudoba: Česko-španělský katolický historiosof proti všem*. 2009, str. 148
[7] Přestože byl Chudoba radikálnější než vedení strany, byl k němu plně loajální.
[8] CHUDOBA, Bohdan. *Majetek, práce a sociální úkoly*. 1946, str. 12
[9] Kritizuje například Stalinovo propagační brožuru o dialektickém materialismu
[10] CHUDOBA, Bohdan. *Co je to křesťanská politika?*. 1947, str. 52

Roku 1945 se účastní světového kongresu mládeže v Londýně, ale je vyloučen z československé delegace, protože *„ve schůzi komise pro otázky náboženské svobody ztotožňováním fašistické diktatury s ‚marxistickou' zaujal stanovisko protidemokratické, odporující zásadám celé čs. delegace."*[11] Chudoba sám o této situaci píše v Obzorech a text uzavírá slovy: *„Nikoli jen v květnu, nýbrž patrně zejména teprve teď jde o to, budeme-li či nebudeme opravdu svobodní."*[12] Přestože je při volbách 1946 až na pátém místě brněnské kandidátky, je zvolen poslancem Ústavodárného národního shromáždění a stává se členem čtyř výborů: zahraničního, kulturního, školského a vzdělávacího a informačního. Dále je jedním z členů československé parlamentní delegace na mírové konferenci v Paříži. Zde se snaží přesvědčit ministra zahraničí Masaryka a jeho náměstka Clementise, aby nepožadovali vysídlení Maďarů z jižního Slovenska.[13] Na konci května 1947 je zvolen i přes nelibost části stranického vedení předsedou odboru mládeže Čs. strany lidové. Díky svým častým aktivitám a kritickým publikacím je Bohdan Chudoba vnímán StB a komunisty jako jeden z nejaktivnějších odpůrců. 8. ledna 1946 je zatčen a týden vyšetřován kvůli údajnému zločinnému spiknutí, ve kterém se měl angažovat. Spiknutí se týká katolické organizace Rodina, která je spojena se jménem chorvatského kněze Tomislava Poglajena-Kolakoviče.[14] K zatčení stačí, že se Chudoba s dr. Kolakovičem jednou sešel, pro komunistický tisk je ale hned zahraničním špionem. Po propuštění se Chudoba vyjadřuje v článku *Dr. Kolakovič a věci slovenské* a požaduje, aby tato situace byla důkladně prošetřena. Sám se totiž domnívá, že celé toto tažení mělo za cíl znemožnit mu již definitivně snahu o habilitaci, o kterou usiluje nejprve na Masarykově univerzitě v Brně a poté i na Vysoké škole politické a sociální v Praze. Jako habilitační práci předkládá knihu *Španělé na Bílé hoře*. U ní však porota tvrdí, že Chudobova věda je službou katolické víře, a tak po neúspěchu zkouší předložit studii o diplomatickém působení Václava Ferdinanda z Lobkovic. Komise v Brně ale odmítá Chudobovi profesuru udělit kvůli *„zjevné neobjektivnosti"* a argumentuje *„vážnými nedostatky zejména po stránce metodické."*[15] Na nově zřízené Vysoké škole politické a sociální v Praze, kam ho nominuje lidová strana, ministr Zdeněk Nejedlý odmítá jmenovací dekret podepsat.

Chudoba se ale nestahuje do ústraní, a ještě v únoru 1948 přirovnává komunistickou kampaň ke Goebbelsovu řevu, když nacisté prohrávali. Podle svědectví diplomata Jaromíra

[11] DRÁPALA, Milan. *Na ztracené vartě Západu*. 2000, str. 419
[12] DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Politikové na útěku*. 2004, str. 43
[13] Kvůli Maďarům píše i papežskému nunciovi (později papeži Janu XXIII.)
[14] Dr. Kolakovič přichází s myšlenkou obnovit v Rusku křesťanskou víru. Kvůli gestapu ale odchází na Slovensko, kde se věnuje pastorační činnosti.
[15] DRÁPALA, Milan. *Na ztracené vartě Západu*. 2000, str. 419

Machuly, však Chudoba soukromě optimistický není. *„Nemá to žádnou cenu za dané situace riskovat život a vědět předem, že se tím nic nedokáže. Ve státě, kde jediná politická strana má pevně v ruce všechny bezpečnostní orgány, tam byla demokracie navždy pohřbena. Perem se proti kulometům nic nedocílí. A taková je situace u nás.“*[16]

Zcela logicky musí tento politicky a publicisticky pestrý autor, okamžitě po komunistickém převratu 25. února 1948 opustit Československou republiku. Bohdan Chudoba překračuje hranici 28. února poblíž Železné Rudy na lyžích. Doma nechává maminku, bratra Zdeňka a svou snoubenku Evu. Ta za ním emigruje o rok později díky pomoci francouzské tajné služby. Maminka i bratr jsou vyšetřováni. JUDr. Zdeněk Chudoba, do té doby soudní praktikant u civilního krajského soudu v Brně, je díky příbuzenskému vztahu s Bohdanem propuštěn a stává se pomocným dělníkem v národním podniku Dyha-Brno. Jeho korespondenci s bratrem dlouhodobě sleduje Státní bezpečnost.[17] Bohdan Chudoba nějakou dobu stráví v Oberurselu u Frankfurtu nad Mohanem v táboře uprchlíků. Později získává místo na pařížském ministerstvu obrany jako tlumočník. Na podzim 1948 se společně s Ivo Ducháčkem, Adolfem Procházkou, Adolfem Klimkem a dalšími se snaží o exilovou vládu Čs. strany lidové. I zde se však Chudoba nepohodne. Klimek o něm dokonce prohlašuje, že je to *„psychopatický zjev, který za čas neočekávaně zase vybočí.“*[18] Chudoba odchází do Spojených států, kde se stává profesorem na katolické Iona Collage ve státě New York. Zde se i se svojí novomanželkou usazují a mají tři děti. V roce 1964 se však stěhují do Madridu, konkrétně do města El Escorial. Poslední roky svého života stráví Chudoba v bolestech, způsobených rakovinou prostaty. 2. ledna 1982 umírá a v souladu s jeho poslední vůlí je jeho popel rozprášen na louce v Escorialu.

Chudobovo dílo však nekončí rokem 1948. I v emigraci je velmi aktivní, i když český exil mu vydává pouze dvě knihy. Přepracovanou verzi *Jindy a nyní* a *Smrt velkého boha Pana*. Mnoho knih vydává v angličtině a španělštině, ale nejvíce jeho děl zůstává v rukopisech.[19] Postupem let také mění svůj pohled, ovšem nikoliv v tom smyslu, že by se umírňoval, ale naopak, již vyostřené názory ještě víc radikalizuje. Soustředí se především na texty esejistické. Dále vydává i tři historické romány, kde Chudoba rozvíjí své náboženské i esejistické myšlenky. Soubor esejů *Vím, v koho jsem uvěřil* shrnuje jeho teologické názory, kde kromě kritiky „evolucionistů“ a vědců, řeší pomíjivost časů, lidskou vůli a dochází k závěrům, které kritizují i samotnou církev. V jiných textech dále rozvíjí myšlenky o subjektivitě pohledu na

[16] DRÁPALA, Milan. *Na ztracené vartě Západu*. 2000, str. 420
[17] Pro písemný styk Bohdan Chudoba používá jméno dr. Bohdan Adámek
[18] SUCHÁNEK, Drahomír. *Soudobé dějiny: Počátky exilové politiky Československé strany lidové*. str. 660
[19] Některé texty jsou postupně publikovány (*Vím, v koho jsem uvěřil a jiné eseje, Člověk nad dějinami, Sirá plynou oblaka*).

dějiny a přesvědčení, že dějepis nemůže být vědou v exaktním smyslu slova. V cyklu *Člověk nad dějinami,* přináší svůj pohled na dějiny křesťanstva v Evropě, v souboru *Politika, myšlenka a čin* zase představy o správném politickém a hospodářském fungování. Některá jeho tvrzení v této době působí hodně nečekaně a neověřitelně. Například v knize *Do třetí války* nesmírně spekuluje a proplétá ji pasážemi s šokujícími informacemi, které ale nikde nedokládá, třeba když prohlašuje, že nacismus pracuje pro bolševismus[20], anebo, že se bitva u Stalingradu vůbec neodehrála.[21] Chudoba má také svůj rukopisný překlad Nového zákona, který je však spíš než překladem volnou interpretací. Sám nakonec přestává souhlasit i s katolictvím a konvertuje k pravoslaví. Nikoliv proto, že s ním stoprocentně souhlasí, ale je to pro něj lepší než „bezcírkevnost".

Bohdan Chudoba byl nesmírně komplikovaným člověkem, který je i pro většinu katolíků nepřijatelný. Jeho myšlenky jsou náročné a jeho díla čítají několik tisíc stran. Domnívám se ale, že ač chtěl publikovat, velkou část těchto textů psal hlavně kvůli sobě. Celý život hledal odpovědi a své myšlenky si urovnával ve svých esejích. Jeho názory se proměňovaly. Ukázkovým příkladem je, že od zapřisáhlého katolíka přešel k pravoslaví. Ale ani pravoslaví mu plně nevyhovovalo. Žil osamocený a možná i nešťastný, že nikde nenašel pochopení. Chudobovo myšlení se postupně uzavíralo samo do sebe a dostával se do intelektuální izolace, kde jako jedinou pravdu bral tu svou. A i přesto, že některé jeho názory jsou velmi radikální a kontroverzní, to byl člověk, který se v době nástupu totality nebál bojovat. Také to byl člověk, který viděl dál než mnozí jiní a některé věci předvídal dopředu a upozorňoval na ně. Bohužel do všeho, co se mu jevilo lživé, bodal. A to je podle jeho přesvědčení, hlavně v posledních letech života, skoro všechno.

[20] Chudoba jak nacismus, tak bolševismus kritizuje primárně pro jejich antikřesťanství

[21] PUTNA, Martin C. *Bohdan Chudoba: Česko-španělský katolický historiosof proti všem*. 2009, str. 152

Seznam literatury a zdrojů:

Primární zdroje:

CHUDOBA, Bohdan. *Co je to křesťanská politika?* Nové dílo, škola politické výchovy. Praha: Universum, 1947.

CHUDOBA, Bohdan. *Vím, v koho jsem uvěřil a jiné eseje*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-80-7325-193-2.

CHUDOBA, Bohdan. *Sport vzkříšení antiky?*. Rozmach. 1926, roč. IV, č. 1. 1926. ISSN 1803-4594.

CHUDOBA, Bohdan. *Majetek, práce a sociální úkoly.* Nové dílo, škola politické výchovy. Praha: Universum, 1946

CHUDOBA, Bohdan. *Jindy a nyní: dějiny českého národa*. Praha: Vyšehrad, 1946. Dostupné z: chudoba_jindy-a-nyni_1946_ocr.pdf

Sekundární zdroje:

DRÁPALA, Milan; BENEŠ, Zdeněk. *Na ztracené vartě Západu: analogie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948.* Obzor. Praha: Prostor, 2000. ISBN 80-7260-046-x.

DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Politikové na útěku: osudy změněné 25. únorem 1948*. Praha: Epocha, 2004. ISBN 80-86328-39-2.

PUTNA, Martin C. *Bohdan Chudoba: Česko-španělský katolický historiosof proti všem.* Pp. 127-156 in Bohdan Chudoba*: Vím, v koho jsem uvěřil jiné eseje.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009.

SUCHÁNEK, Drahomír. *Počátky exilové politiky Československé strany lidové. Adolf Procházka, Adolf Klimek a boj o Šrámkovo nástupnictví (1948-1953)*. Soudobé dějiny. 2007, roč. XIV, č.4, str.651-681. ISSN2695-0952. Dostupné z: https://sd.usd.cas.cz/magno/sod/2007/mn4.php.

HANUŠ, Jiří. Bohdan Chudoba: the Tragic Story of a Talented Man. Online. Dostupné z:https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/97018/1351578_jiri_hanus_77-86.pdf?sequence=1. [cit. 2026-01-11].

Scriptum. Online. 2018. Dostupné z: https://scriptum.cz/cs/periodika/akord. [cit. 2026-01-25].

CHALUPOVÁ, Petra. *Katolická církev v českých zemích v letech 1945-1948*. Online, magisterská diplomová práce, vedoucí doc. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D. Brno: Masarykova univerzita, 2008. [cit. 2026-01-11].

HEŘMAN, Petr. *Filosofie dějin Bohdana Chudoby*. Online, bakalářská práce, vedoucí doc. Mgr. Martin C. Putna, Dr. Praha: Univerzita Karlova, 2011. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/37957/130015979.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [cit. 2026-01-11].

VONDÁL, Miroslav. *"Jindy a nyní" Bohdana Chudoby. Příspěvek k poznání člověka dějepisce a politika skrze desetiletí 1938-1948*. Online, magisterská diplomová práce, vedoucí prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D. Praha: Masarykova univerzita, 2013. Dostupné z: https://is.muni.Cz/th/zwomi/Bez_nazvu.pdf. [cit. 2026-01-25].

ZEMANOVÁ, Nela. *Československo a pařížská mírová konference 1946*. Online, bakalářská práce, vedoucí PhDr. Vladimír Černý, Ph.D. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Dostupné z: https://forumostwest.ch/alt/pdf/Dokumente/BP_Zemanova_final. pdf. [cit. 2026-01-28].